

2.3.4 Αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ της θεματικής ενότητας: χωροταξική οργάνωση της περιφέρειας – χωρική αναβάθμιση κρίσιμων ζωνών του ενδοπεριφερειακού χώρου

Οι επιμέρους στρατηγικές κατευθύνσεις του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ σε ότι αφορά την διαφοροποίηση και χωρική αναβάθμιση των κρίσιμων (και ευαίσθητων) ζωνών του ενδοπεριφερειακού χώρου (α. ορεινός χώρος, β. αγροτικός χώρος και γ. παράκτιες περιοχές) και η αξιολόγηση της εφαρμογής τους την τελευταία 10ετία παρουσιάζεται στον πίνακα Α.1.1.β.2-3.4 που ακολουθεί. Σημειώνεται ότι σε κάθε μια από τις τρεις κρίσιμες ζώνες οι κατευθύνσεις είναι συνδεδεμένες η μια με την άλλη και με αυτή την οπτική είναι αλληλοεξαρτώμενες και ως προς τον βαθμό εφαρμογής τους. Με αυτό ως δεδομένο, η αξιολόγηση που ακολουθεί επιχειρείται να γίνει στο σύνολο των στρατηγικών κατευθύνσεων, που αφορούν την κάθε κρίσιμη ζώνη του ενδοπεριφερειακού χώρου της περιφέρειας. Ο τρόπος αυτός αξιολόγησης θεωρούμε ότι θα συμβάλλει στην συνθετική διατύπωση των διαπιστώσεων και εκτιμήσεων αυτής της θεματικής ενότητας.

α. Ορεινός χώρος

Η κύρια στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ που αφορά στην χωρική αναβάθμιση του ευαίσθητου και φθίνοντος ορεινού χώρου της περιφέρειας είναι “η προώθηση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης μειονεκτικών περιοχών της ορεινής ενδοχώρας”. Οι άλλες κατευθύνσεις για την αναβάθμιση του ορεινού χώρου αποτελούν κατά κάποιο τρόπο εξειδικεύσεις της προηγούμενης στρατηγικής κατεύθυνσης και αναφέρονται συγκεκριμένα στη συγκρότηση ορεινών κέντρων και την δημιουργία συνεκτικού πλέγματος ορεινών κωμοπόλεων (με προγραμματισμό έργων υποδομής σε επίπεδο μικροπεριφέρειας) καθώς και στη στήριξη της επιχειρηματικότητας με παροχή κινήτρων για προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού και προώθηση της βιοτεχνίας – χειροτεχνίας παραδοσιακών προϊόντων.

Ο απολογισμός της εφαρμογής της παραπάνω στρατηγικής κατεύθυνσης και των “εξειδικεύσεων” της είναι ισχνός – μικρός για τους ακόλουθους λόγους:

- Δεν έχουν προωθηθεί προγράμματα ολοκληρωμένης ανάπτυξης των ορεινών μειονεκτικών περιοχών της περιφέρειας, ούτε έχουν εκπονηθεί ή εγκριθεί ΠΕΧΠ σε αυτές τις περιοχές (τα μόνα θετικά αποτελέσματα, όχι ωστόσο σε επίπεδο προγράμματος ολοκληρωμένης ανάπτυξης, έχουν προκύψει στην ορεινή Ναυπακτία, μέσω του προγράμματος Leader και της συνέχειας του (2007-2013).
- Δεν έχουν εγκριθεί και τεθεί σε εφαρμογή ούτε καν μελέτες ΣΧΟΟΑΠ, οι οποίες θα μπορούσαν κάτω από προϋποθέσεις να λειτουργήσουν ως αφετηρία για την βελτίωση του οικιστικού ιστού και για σταδιακή ενίσχυση του πλέγματος ορεινών κωμοπόλεων.
- Δεν έχει εγκριθεί παροχή μεγαλύτερων κινήτρων σε επιχειρήσεις (ούτε σε αυτές του εναλλακτικού τουρισμού ή βιοτεχνίες παραδοσιακών προϊόντων) που εγκαθίστανται σ’ αυτές τις μειονεκτικές περιοχές σε σχέση με τα κίνητρα που αφορούν σε όλη την ΠΔΕ.

Επισημαίνεται ακόμη ότι οι συγκεκριμένες κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ βρίσκονται σε συνάφεια με τις σχετικά πρόσφατες κατευθύνσεις της Εδαφικής Ατζέντα 2020 – Εδαφικής Συνοχής, της κατεύθυνσης του ΓΠΧΣΑΑ, τους στόχους και τις κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό και αυτές του τριετούς ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014). Πρέπει, ωστόσο να παρατηρηθεί ότι τόσο στο τριετές ΕΠ της ΠΔΕ όσο και στο ΠΕΠ (2007-2013) δεν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις και έργα που υπηρετούν την εφαρμογή έστω και σημειακά των εξεταζόμενων και αξιολογούμενων κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ.

β. Αγροτικός χώρος

Οι κύριες κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ σε ότι αφορά τις προσπάθειες αναβάθμισης του αγροτικού χώρου είναι “η συγκρότηση δικτύου αγροτικών κέντρων” και “η ενίσχυση της πολυαπασχόλησης στην ύπαιθρο με την προώθηση ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων (αγροτουρισμός, οικο-τουρισμός, πολιτιστικά δίκτυα)”. Ο απολογισμός της εφαρμογής και αυτών των κατευθύνσεων αξιολογείται ως μικρός για τους εξής λόγους:

- δεν έχει συγκροτηθεί κανένα δίκτυο αγροτικών κέντρων σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, έστω για την προώθηση ενός μόνο τομέα (παραγωγικού ή περιβαλλοντικού)
- στον πεδινό και παράκτιο χώρο είναι ιδιαίτερα μικρή η προώθηση ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων που να αναφέρονται για παράδειγμα στον αγροτουρισμό ή οικοτουρισμό, αλλά με συνεχώς εντεινόμενο δυναμικό ρυθμό η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών στις πεδινές και ημιορεινές εκτάσεις – περιοχές με μεγάλη ηλιοφάνεια και αιολικών πάρκων σε ορισμένες περιοχές του ορεινού χώρου.

Παρά το μικρό βαθμό εφαρμογής τους οι πιο πάνω κατευθύνσεις βρίσκονται σε συνάφεια με τους στόχους και κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ (για δικτύωση των οικισμών και προώθηση της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου με παράλληλη προστασία και ανάδειξη του τοπίου και των φυσικών και πολιτιστικών πόρων) καθώς και με τις κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό (για τις περιοχές Β2 με περιθώρια ανάπτυξης ήπιων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού)

γ. Παράκτιες περιοχές

Οι δύο στρατηγικές κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ για την αναβάθμιση και βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών είναι αλληλένδετες αλλά και “εξειδικευμένες” σε ότι αφορά την χωροταξική τους διάσταση:

“ολοκληρωμένος φυσικός σχεδιασμός καθ’ όλο το μήκος του παράκτιου χώρου με προτεραιότητα στις κρίσιμες περιοχές που δέχονται μεγάλες πιέσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες” και “η ενοποίηση και προώθηση ειδικών διαχειριστικών σχεδίων με κατευθύνσεις προγραμματικού χαρακτήρα ανά παράκτια ενότητα και θέσπιση κινήτρων – αντικινήτρων για την ιδιωτική πρωτοβουλία με σκοπό την οργανωμένη τουριστική αξιοποίηση επιλεγμένων ακτών που διαθέτουν φέρουσα ικανότητα”.

Η εφαρμογή αυτών των δύο κατευθύνσεων μπορεί να εκτιμηθεί ότι είναι σχεδόν μηδενική για τους εξής συγκεκριμένους λόγους:

- δεν έχουν εκπονηθεί ούτε έχουν εγκριθεί μελέτες ή διαχειριστικά σχέδια αυτού του χαρακτήρα
- δεν έχουν εγκριθεί ακόμη μελέτες ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ ή ΠΟΑΠΔ του ν. 2792/99, οι οποίες θα μπορούσαν να δώσουν ειδικότερες κατευθύνσεις φυσικού σχεδιασμού σε κάποιες έστω από τις κρίσιμες περιοχές.

Είναι γεγονός ότι οι τελευταίες κατευθύνσεις, αναφερόμενες σε ειδικότερα θέματα φυσικού σχεδιασμού και διαχείρισής του (με τα ελληνικά δεδομένα της τελευταίας 10ετίας) είναι λογικότερο να έχουν μηδαμινό βαθμό εφαρμογής όταν άλλες κατευθύνσεις που αφορούν σε θεσμοθέτηση του σχεδιασμού αστικών περιοχών έχουν πολύ μικρό βαθμό εφαρμογής. Σημειώνεται, ωστόσο ότι οι αξιολογούμενες κατευθύνσεις είναι σε αρκετή συνάφεια με τις αντίστοιχες του ΓΠΧΣΑΑ και του ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό και σε ακόμη στενότερη συσχέτιση με το σχέδιο ΕΠΧΣΑΑ για τον παράκτιο χώρο, το οποίο ως γνωστόν δεν έχει τεθεί σε ισχύ.

Διαπιστώσεις – εκτιμήσεις – προτεινόμενα μέτρα, ενέργειες και δράσεις

Από την αξιολόγηση που προηγήθηκε διαπιστώνεται όχι μόνο ένας εξαιρετικά μικρός απολογισμός εφαρμογής των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για την αναβάθμιση κρίσιμων και ευαίσθητων περιοχών για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας, όπως είναι ο ορεινός μειονεκτικός χώρος, ο αγροτικός χώρος και οι παράκτιες περιοχές με τις τελευταίες να είναι οι περιοχές που δέχονται τις μεγαλύτερες πιέσεις άναρχης ή / και αυθαίρετης δόμησης (και σε ορισμένες ζώνες εκτεταμένες καταπατήσεις δημόσιων εκτάσεων), αλλά και σε συνδυασμό με τα στοιχεία της υπάρχουσας κατάστασης και τις προοπτικές τους, διαπιστώνεται ότι είναι **οι ευαίσθητες ζώνες των οποίων οι φυσικοί, παραγωγικοί και πολιτιστικοί πόροι συνεχώς υποβαθμίζονται**.

Ειδικά στην αξιολόγηση της εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ που αναφέρονται στην αναβάθμιση των τριών κρίσιμων κατηγοριών περιοχών για ολόκληρο το ελληνικό χώρο (όχι μόνο για την ΠΔΕ), φαίνεται καθαρά η έλλειψη πολιτικής βούλησης (σε όλα τα επίπεδα τοπικό, περιφερειακό, εθνικό), αλλά και η αδράνεια της διοίκησης (σε όλα πάλι τα επίπεδα ΟΤΑ, κρατική περιφέρεια, ΥΠΕΧΩΔΕ – ΥΠΕΚΑ) να κατορθώσει να εγκρίνει και να διαχειρισθεί έστω και πιλοτικά κάποια από τα χωροταξικά εργαλεία που διαθέτει η πλούσια τις τελευταίες 10ετίες χωροταξική και πολεοδομική μας νομοθεσία ν. 2742/99 (ΠΕΧΠ, ΠΟΑΠΔ), ν. 2508/97 (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΡΣ) καθορίζοντας το τοπικό χωροταξικό υπόβαθρο για την βιώσιμη σχεδιασμένη ανάπτυξη αυτών των περιοχών.

Τα μέτρα, οι ενέργειες και οι δράσεις για την αναβάθμιση των ορεινών μειονεκτικών περιοχών της περιφέρειας συμπίπτουν με αυτά που ήδη προτάθηκαν στο κεφ. Α.1.1.β.2-3.1 (αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ της θεματικής ενότητας: οικιστικό δίκτυο) και συγκεκριμένα αυτά που προτείνονται για την στήριξη – ενίσχυση – δικτύωση των ορεινών κωμοπόλεων και “κεφαλοχωρίων” και των ευρύτερων περιοχών τους, οι οποίες κωμοπόλεις και κεφαλοχώρια ονοματίζονται για κάθε ΠΕ.

Τα κυριότερα μέτρα, οι ενέργειες και οι δράσεις για την αναβάθμιση του αγροτικού χώρου είναι:

- μέτρα και δράσεις δραστικού περιορισμού της δόμησης και των αστικών και οικιστικών χρήσεων στη γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας όπως: ενεργοποίηση ΠΕΠ ή ΠΕΠΔ με αύξηση των ορίων κατάτμησης, περιορισμούς στις χρήσεις γης και στους όρους δόμησης, μέσω της έγκρισης τοπικών χωροταξικών σχεδίων (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ)
- αναδιάρθρωση καλλιέργειών, σε συνδυασμό με την εκλογίκευση των συστημάτων άρδευσης στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων και την δραστική επέκταση και ενίσχυση της βιολογικής καλλιέργειας
- αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού και προαγωγή της καινοτομίας (με εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, βελτίωσης των σχετικών υποδομών, αποκατάστασης του παραγωγικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές κ.α.)
- μέτρα βελτίωσης του περιβάλλοντος και της υπαίθρου που αποσκοπούν στην αειφορική χρήση της γεωργικής γης
- μέτρα βελτίωσης της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας (προώθηση ήπιων δραστηριοτήτων, αγροτουρισμός, οικότουρισμός)
- μέτρα και δράσεις προώθησης της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου και δικτύωσης των αγροτικών οικισμών με τα γειτονικά αστικά κέντρα (βλέπ. Κεφ. Α.1.1.β.2-3.1)

Τα κυριότερα μέτρα και δράσεις για την αναβάθμιση των παράκτιων περιοχών είναι:

- κατά προτεραιότητα εκπόνηση και έγκριση τοπικών χωροταξικών σχεδίων (ΓΠΣ ή ΠΟΑΠΔ), μέσω του οποίου θα μπορούν να ρυθμιστούν οι χρήσεις γης, οι όροι δόμησης, η δραστηκή μείωση συγκρούσεων γης, οι δυνατότητες ανάπτυξη ποιοτικού τουρισμού με παράλληλη ανάδειξη των φυσικών – περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων και απαγόρευση χρήσεων και δραστηριοτήτων που υποβαθμίζουν το τοπίο και τις κύριες παραγωγικές δραστηριότητες αυτών των περιοχών.
- Ειδική έμφαση και προτεραιότητα στον φυσικό και αναπτυξιακό τους σχεδιασμό πρέπει να επικεντρωθεί στις παράκτιες ζώνες που παρουσιάζουν περαιτέρω σαφείς δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης του θαλάσσιου, ιστιοπλοϊκού τουρισμού όπως:
  - η παράκτια περιοχή Βαρθολομιού έως Κυλλήνη
  - η παράκτια περιοχή δήμου Ήλιδας
  - η παράκτια περιοχή δήμου Ζαχάρως (ιαματικές πηγές Καϊάφα)
  - μεγάλο τμήμα των δυτικών ακτών της ΠΕ Αιτωλ/νίας
  - παράκτιες περιοχές Δ. Ναυπακτίας

Ανάγκη αναθεώρησης – εξειδίκευσης του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ

Από τις προηγούμενες διαπιστώσεις και εκτιμήσεις προκύπτουν ορισμένες τροποποιήσεις, συμπληρώσεις και εξειδικεύσεις των κατευθύνσεων του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ, οι οποίες, ωστόσο, δεν μπορεί να θεωρηθούν ότι συνιστούν αναθεώρηση των στρατηγικών κατευθύνσεων αυτής της θεματικής ενότητας, αλλά εξειδικεύσεις και μικρές τροποποιήσεις, οι οποίες υπαγορεύονται από τις νέες εξελίξεις που παρουσιάστηκαν την τελευταία 10ετία με την μεγάλη επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) στον αγροτικό και ορεινό χώρο και τις θετικές (υπό προϋποθέσεις) επιπτώσεις που και μελλοντικά θα έχουν στα εισοδήματα των κατοίκων των περιοχών αυτών και στην κατεύθυνση για ενίσχυση της πολυαπασχόλησης στην ύπαιθρο.

Είναι σαφές ακόμη ότι **χρειάζεται μεγαλύτερη έμφαση και εξειδίκευση (κατά ορεινή ενότητα), των ειδικών κατευθύνσεων και μέτρων για την ενίσχυση της απασχόλησης και συγκράτηση του πληθυσμού και κυρίως των νέων στις περιοχές αυτές**, που τεκμηριώθηκε από τα στοιχεία της τελευταίας 10ετίας και την αξιολόγησή τους, ότι είναι οι πιο προβληματικές αναπτυξιακά και δημογραφικά ζώνες της ΠΔΕ.

Σε ότι αφορά ειδικότερα τις κρίσιμες (ευαίσθητες) παράκτιες περιοχές οι κατευθύνσεις χρειάζονται εξειδικεύσεις που θα αφορούν κυρίως στον προσδιορισμό των κρίσιμων περιοχών οι οποίες κατά προτεραιότητα θα σχεδιασθούν με πιθανές συμπληρώσεις, εξειδικεύσεις στον χαρακτήρα της κάθε περιοχής με κύρια χρήση την τουριστική.

Προοπτικές αιφόρου ανάπτυξης της ΠΔΕ

Σε ότι αφορά την χωρική αναβάθμιση των κρίσιμων ζωνών του ενδοπεριφερειακού χώρου για την επόμενη 15ετία, οι προοπτικές βιώσιμης (αιφόρου) ανάπτυξης της περιφέρειας (μέσα από την συστηματική των μέτρων και δράσεων και των εξειδικευμένων κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ γι' αυτές τις περιοχές) είναι:

- η ενίσχυση της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμό, οικολογικού, πολιτιστικού, αθλητικού τουρισμού (rafting, ναυταθλητικός τουρισμός κ.α.) και ειδικού τουρισμού (χιονοδρομικός τουρισμός στα Καλάβρυτα), στις μειονεκτικές περιοχές του ορεινού και αγροτικού χώρου με παράλληλη ανάδειξη του τοπίου και του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου των περιοχών αυτών
- η προώθηση αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αξιοποιώντας ορισμένα κλιματολογικά πλεονεκτήματα επιμέρους χωρικών ενότητων του αγροτικού και ορεινού χώρου της περιφέρειας (μεγάλη ηλιοφάνεια, υδάτινο δυναμικό, αιολικό δυναμικό) (βλέπε χάρτες εθνικού ενεργειακού σχεδιασμού για το 2050 κεφ. Α.1.1.α.2-8)
- η συστηματικότερη προώθηση και ανάπτυξη βιολογικών αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αγροτικών περιοχών της περιφέρειας (ιδιαίτερα εύκρατες κλιματολογικές συνθήκες, εύφορα εδάφη στις δυναμικές ζώνες των πεδιάδων Αιτωλ/νίας, Ηλείας, πλούσια βιοποικιλότητα)
- δραστηκός περιορισμός της οικιστικής διάχυσης μέσα από την απαραίτητη έγκριση τοπικών χωροταξικών σχεδίων κατά προτεραιότητα στις ευαίσθητες και με μεγάλες πιέσεις κρίσιμες παράκτιες περιοχές και στις αγροτικές και ορεινές περιοχές που διακρίνονται για την ένταξη σ' αυτές περιοχών ζωνών προστασίας (Ramsar, Natura, τοπία φυσικού κάλλους, δάση κ.α)